

Research Paper: The Effect of Pet Therapy on Depression of Elderly Resident in Nursing Homes

Shima Daliryan¹, *Masoud Fallahi Khoshkenab², Kian Norouzi³, Mohammad Ali Hosseini⁴

1. M.A. in Psychiatric Nursing Management, Department of Nursing, University of Social Welfare and Rehabilitation, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Nursing, University of Social Welfare and Rehabilitation, Tehran, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Nursing, University of Social Welfare and Rehabilitation, Tehran, Iran.
4. Assistant Professor, Department of Rehabilitation Management, University of Social Welfare and Rehabilitation, Tehran, Iran.

Received: 22 Oct. 2013

Accepted: 9 Mar. 2014

ABSTRACT

Objectives In old age depression is common problem. Its rate at elderly residing at nursing homes is %30-50. Several types of medications are used to treat depression. However because elderly use many drugs due to their numerous problems, non pharmacological methods such as pet therapy can be considered. So the present study intended to assess the effectiveness of pet therapy on elderly depression.

Materials & Methods A quasi-experimental study was conducted with 60 elderly living at nursing homes. The elderly were randomly placed at two groups: intervention group (N:29) and control group (N: 31). In both groups Geriatric Depression Scale(GDS) and a questionnaire for demographic characteristics were used to collect data. Then research intervention including animal care program over a six-week period was performed. And the control group did not receive this intervention. Both groups were assessed by The Geriatric Depression Scale after the intervention period. Pretest score and posttest score were compared. To analyze the collected data Chi-square and independent t-test were used and the dependant t-test was applied to analyze the variables.

Results Findings of this study showed that depression of elderly of intervention group decreased from 8/55 before intervention to 4.79 after intervention ($P<0.001$). But no significant difference was observed in the control group. The comparison of depression scores mean in both groups before intervention shows no significant statistical difference ($P=0.531$) while the mean after the intervention in control group was significantly higher ($P=0.001$).

Conclusion Considering the results of this study, it can be suggested that pet therapy has positive effects on reduction of elderly depression. Therefore, non-invasion interventions such as keeping pet by nurses can improve elderly depression and can cause their active participation. It is strongly recommended to use this intervention widely at nursing homes. In addition, this study provided a new field for research and nursing services.

Key words:

Depression,
Nursing homes,
Old age, Animal
assisted therapy

* Corresponding Author:

Masoud Fallahi Khoshkenab, PhD

Address: Department of Nursing, University of Rehabilitation Sciences, Koodakyar St., Evin, Tehran, Iran.

Tel: +98 (912)5097144

E-mail: msflir@yahoo.com

تأثیر نگهداری از حیوانات خانگی بر افسردگی سالمندان ساکن در آسایشگاه‌های سالمندان

شیمای دلیریان^۱، * مسعود فلاحی خشک‌ناب^۲، کیان نوروزی^۳، محمدعلی حسینی^۴.

۱. کارشناس ارشد مدیریت روان‌پرستاری، گروه پرستاری، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، تهران، ایران.

۲. دانشیار، گروه پرستاری، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، تهران، ایران.

۳. استادیار، گروه پرستاری، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، تهران، ایران.

۴. استادیار، گروه مدیریت توان‌بخشی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، تهران، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۳۰ مهر ۱۳۹۲

تاریخ پذیرش: ۱۸ اسفند ۱۳۹۲

اهداف: افسردگی از مسائل شایع دوره سالمندی است که میزان آن در سالمندان مقیم آسایشگاه‌های سالمندان، سی تا پنجاه درصد می‌باشد. روش‌های بسیاری از جمله دارودرمانی برای درمان افسردگی به‌کار می‌رود ولی با توجه به اینکه معمولاً سالمندان به‌علت مشکلات متعدد، داروهای زیادی مصرف می‌کنند، استفاده از روش‌های غیردارویی مانند درمان به کمک حیوانات می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. این مطالعه با هدف بررسی تأثیر نگهداری و مراقبت از حیوانات خانگی بر میزان افسردگی سالمندان انجام گردید.

مواد و روش‌ها: این پژوهش از نوع نیمه‌تجربی بوده که در آن شصت نفر سالمند مقیم سراهای سالمندان به‌عنوان نمونه‌های پژوهش انتخاب و به‌طور تصادفی در دو گروه مداخله (۲۹ نفر) و گروه شاهد (۳۱ نفر) تخصیص یافتند. هر دو گروه با ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک، آزمون افسردگی سالمندان مورد بررسی قرار گرفتند و سپس مداخله پژوهش شامل برنامه نگهداری از حیوانات طی یک دوره شش‌هفته‌ای در گروه مداخله انجام گردید و در گروه شاهد این مداخله انجام نشد. در پایان دوره مداخله، مجدداً اعضای دو گروه با آزمون افسردگی سالمندان ارزیابی و نتایج حاصل قبل و بعد از مداخله، با یکدیگر مقایسه شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های کای اسکور و تی مستقل و همچنین برای بررسی متغیرها در بین دو گروه از آزمون‌های تی مستقل استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که میانگین افسردگی سالمندان گروه مداخله از ۸/۵۵ قبل از مداخله به ۴/۷۹ بعد از مداخله کاهش یافت ($p < 0/001$). این در حالی است که در گروه شاهد، قبل و بعد از مداخله تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. مقایسه میانگین نمرات افسردگی در دو گروه پیش از مداخله، تفاوت آماری معناداری را نشان نمی‌دهد ($P = 0/531$)، درحالی‌که میانگین نمرات افسردگی پس از مداخله در گروه شاهد به‌طور معناداری بیشتر از گروه مداخله است ($P = 0/001$).

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش حاضر ضمن حمایت از فرضیه‌های تحقیق نشان داد که این مداخله می‌تواند سبب بهبود محسوس و معنادار افسردگی سالمندان شود؛ لذا انجام مداخلات غیرتجربی نظیر نگهداری از حیوانات توسط پرستاران می‌تواند ضمن بهبود افسردگی سالمندان زمینه را جهت حضور فعال‌تر آنها در محیط فراهم کند. بنابراین به‌کارگیری گسترده‌تر این نوع مداخله در آسایشگاه‌های سالمندان توصیه می‌شود. ضمناً این مطالعه یک حوزه جدید جهت پژوهش‌ها و خدمات پرستاری ایجاد کرده است.

کلیدواژه:

افسردگی، خانه‌های سالمندان، سالمندی، درمان به کمک حیوانات

* نویسنده مسئول:

دکتر مسعود فلاحی خشک‌ناب

نشانی: تهران، اوین، خیابان کودکیار، دانشگاه توان‌بخشی و علوم بهزیستی، گروه پرستاری.

تلفن تماس: ۰۹۷۱۴۴۰۹۱۲۵ (+۹۸)

پست الکترونیکی: msflir@yahoo.com

مقدمه

در مؤسسات زندگی می‌کنند [۱۵]. اختلالات خلقی از عوامل خطر مستقل در خودکشی سالمندان به حساب می‌آیند [۱۶]. افسردگی باعث ناتوانی می‌شود و اقتصاد جهانی را به‌طور قابل ملاحظه‌ای تحت تأثیر خود قرار می‌دهد [۱۸].

در مطالعه منظوری و همکاران (۱۳۸۸) میزان افسردگی در ایران نسبت به کشورهای یونان، هنگ‌کنگ و چین بالاتر بوده که بیانگر نیاز مبرم به شکل‌گیری سیاست‌گذاری‌های بنیادین در حوزه سلامت روان سالمندان برای تأمین، حفظ و ارتقای بهداشت روان آنان از طریق آموزش علائم ابتلا به افسردگی، ارائه راهکارهایی برای شاد زیستن و مقابله و سازگاری با مشکلات و تنهایی در این دوران است [۱۴].

ارتباط بین انسان و انسان برای سلامتی انسان اهمیت زیادی دارد، اما سالمندان اغلب از این موهبت محروم هستند. از این رو ممکن است آنها به ارتباط با عوامل دیگر موجود در زندگی خود مانند: مکان‌ها، اشیاء یا حیوانات روی بیاورند. اینجاست که ارتباط بین انسان و حیوان برای سلامتی آنان به اندازه ارتباط بین انسان و انسان مفید خواهد بود [۹]. داشتن حیوانات کوچک و خانگی و درمان به کمک آنها یکی از روش‌های درمانی پُرکاربرد است که امروزه در تحقیقات فراوان فواید آن بر افراد، ثابت شده است و سبب کاهش تنش‌های روحی و اختلالات روانی در زندگی فرد سالمند می‌شود [۱۷]. درمان به کمک حیوانات یک شکل مناسب و پرکاربرد درمان همراه با تفریح و سرگمی است [۱۸] که سالمندان نیز از فواید این شیوه درمانی بی‌بهره نیستند [۱۹].

مراقبت از حیوان می‌تواند در سالمندان سبب ایجاد احساس هدفمندی کند. همچنین مطالعات نشان می‌دهند که تماس جسمانی و نوازش حیوان آرامش‌دهنده است [۲۰]. برخی مطالعات که بر روی سلامت روانی سالمندان، در خانه‌های سالمندان انجام گردیده است نتایج مثبتی از نگهداری حیوانات اهلی توسط سالمندان گزارش کرده‌اند که شامل کاهش احساس تنهایی و جدایی و پیشرفت ارتباطات اجتماعی است [۶]. استی سی^۲ و همکاران (۲۰۰۹) در مطالعه خود نشان دادند که سالمندانی که درمان به کمک حیوانات را دریافت کرده‌اند بهبودی قابل ملاحظه در علائم افسردگی خود داشتند [۲۱].

همچنین جکسون دان^۳ (۲۰۰۶) در مطالعه خود به این نتیجه رسید که درمان به کمک حیوانات سبب کاهش افسردگی در سالمندان می‌شود [۹]. روزتی و کینگ^۴ (۲۰۱۰) می‌نویسند که تعاملات درمانی به یک حیوان می‌تواند خلق فرد را شادتر کند و

سالمندی یکی از پدیده‌های زمان ماست که جای کمترین مقابله در آن وجود ندارد [۱]. امروزه سالمندی یک پدیده مهم جهانی است که این امر به دلیل افزایش جمعیت سالمندان جهان است [۲]. رشد تعداد افراد سالمند به قدری قابل توجه است که به عنوان انقلاب ساکت توصیف شده است [۳]. تا جایی که سازمان بهداشت جهانی شعار سال ۲۰۱۲ را «سلامت و سالمندی» قرار داده است [۴]. به موازات افزایش نسبت جمعیتی سالمندان، مشکلات سلامتی آنان به ویژه مشکلات مربوط به سلامت روان بیشتر اهمیت پیدا می‌کند [۵]. سالمندی سبب پس‌رفت جسمانی و روانی می‌شود. جدایی از خانواده و سکونت در آسایشگاه‌های سالمندان، کنار گذاشته شدن و تنهایی از مهم‌ترین عوامل خطر در این گروه سنی است [۶].

مطالعات نشان می‌دهد که استفاده از آسایشگاه‌های سالمندان در جهان رو به گسترش است. در آمریکا تقریباً دو میلیون نفر در مراکز مراقبت از سالمندان زندگی می‌کنند و پیش‌بینی می‌شود که این رقم تا سال ۲۰۳۰ به پنج میلیون نفر برسد [۷]. سرای سالمندان از نظر افراد سالمند نماد انزوا و تمایل جامعه به طرد آنان است [۸]. سالمندان ساکن آسایشگاه‌های شبانه‌روزی اغلب مسائلی مانند: تنهایی، دلتنگی، ناامیدی و بی‌پناهی را تحمل می‌کنند. علاوه بر این شرایط و مشکلاتی مانند: اضطراب، آرزایم، خستگی، افسردگی و ضعف در آنان همراه با افزایش سن به وجود می‌آید [۹]؛ بنابراین سالمندی و محیط خانه‌های سالمندان می‌تواند مسئول ایجاد و تشدید اختلالات روانی باشند [۱۰]. از میان اختلالات روانی، افسردگی شایع‌ترین مشکلی است که در سالمندان دیده می‌شود (۵). خطر ابتلا به افسردگی در سالمندان ساکن در آسایشگاه‌های سالمندان بیشتر از کسانی است که در جامعه یا در کنار خانواده‌شان زندگی می‌کنند [۱۱].

مطالعات اپیدمیولوژیک نشان می‌دهد که شیوع افسردگی در بیمارستان‌ها ۱۰ تا ۳۰ درصد و در خانه‌های سالمندان ۳۰ تا ۴۵ درصد است [۱۲]. افسردگی به صورت فزاینده‌ای سلامت سالمندان را تهدید می‌کند [۱۳] و با وجود میزان بالای آن در سالمندان در اغلب موارد به آن توجهی نمی‌شود [۱۴] و در صورت عدم درمان و پیشگیری از آن عواقب شدیدی به همراه خواهد داشت [۱۵].

افسردگی در سالمندان با بیماری‌های داخلی، افزایش ناتوانی و درد عملکرد پایین و در نتیجه، استفاده بیشتر از خدمات بهداشتی ارتباط دارد [۱۰]. نجاتی و عشایری (۱۳۸۷) به نقل از پارمل^۱ و همکاران می‌نویسند که افسردگی یک عامل خطرزا برای اختلالات شناختی به ویژه در سالمندانی است که

۲. Stasi M.F.
۳. Jackson Dune L.
۴. Rossetti J & King C.

۱. Parmelle.

لبخندزدن و شادمانی فرد را افزایش دهد (۲۲).

درباره نقش پرستار در این شیوه درمان می‌توان گفت که پرستاران با انجام اقدامات و مداخلات مؤثر می‌توانند باعث کاهش افسردگی و اضطراب و ارتقای کیفیت زندگی سالمندان شوند (۲۳). مطابق با نظریه سازگاری روی^۵ (از نظریه پردازان بزرگ پرستاری) نگهداری از حیوانات یا درمان به کمک حیوانات یک مداخله پرستاری است که محیط را تغییر می‌دهد و به این ترتیب سازگاری با شرایط را در بین سالمندان افزایش می‌دهد (۲۴). چو چنگ^۶ (۲۰۰۹) به نقل از فلورانس نایتینگل^۷ می‌نویسد: «یک پرنده در قفس گاهی تنها دلخوشی فردی است که برای سال‌ها در یک اتاق محصور و محدود شده است. اگر وی می‌تواند حیوان خودش را تغذیه و تیمار کند، لازم است که همیشه به انجام این کار تشویق شود» (۲۵).

در علم پرستاری واژه درمان با حیوانات همدم^۸، مدتی است که جای خود را باز کرده و روزبه‌روز مورد علاقه محققان قرار گرفته است. در کشور ما این شاخه از علم پرستاری به هیچ‌وجه مورد توجه قرار نگرفته است و بسیاری از محققان کشورمان با این واژه غریبه هستند و حتی برخی این شیوه درمانی را مورد تمسخر قرار می‌دهند.

حال با توجه به کاربرد روزافزون این شیوه درمانی در دیگر کشورها، ضرورت بررسی این روش درمانی به‌عنوان یک روش مکمل، ساده، جذاب و کم‌هزینه در مراقبت و درمان سالمندان کشورمان احساس می‌شود [۲۶]. با توجه به متمرثمربودن این نوع مداخله در مطالعات خارجی [۶]، [۹]، [۱۸]، [۱۹]، [۲۱]، [۲۲]، این تحقیق با هدف بررسی تأثیر درمان به کمک نگهداری از حیوان خانگی بر افسردگی سالمندان مقیم در آسایشگاه‌های سالمندان کشورمان با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و عقیدتی موجود طراحی و انجام شد.

روش مطالعه

این مقاله یک تحقیق نیمه‌تجربی و مداخله‌ای از نوع قبل و بعد است که جامعه هدف آن کلیه سالمندان شصت سال به بالای مقیم آسایشگاه‌های سالمندان خصوصی شهر تهران بودند و نمونه آماری دردسترس را سالمندان ساکن در آسایشگاه‌های ابن‌سینا و توحید در سال ۱۳۹۰ تشکیل می‌داد که تعداد آنها در مجموع ۱۵۵ نفر بود. از میان آنها به روش تمام شماری، ۶۵ نفر با توجه به معیارهای زیر انتخاب شدند: ۱- حداقل سن ۶۰ سال؛ ۲- حداقل شش ماه اقامت در آسایشگاه‌های سالمندان؛ ۳- توانا برای شرکت در پژوهش (توانایی نگهداری حیوان مانند:

آب و غذا دادن، تمیزکردن قفس پرنده و...)؛ ۴- نداشتن ناتوانی حسی و حرکتی (که این مسئله با توجه به پرونده پزشکی بیمار و نظر پزشک متخصص و پرستار مسئول فرد سالمند مشخص شد)؛ ۵- توانایی پاسخگویی به سؤالات که از این ۶۵ نفر، ۳۱ نفر از واجدین شرایط مربوط به مرکز ابن‌سینا و ۳۴ نفر از مرکز توحید بودند. از این تعداد ۲ نفر در مرکز ابن‌سینا و ۳ نفر در مرکز توحید از شرکت در مطالعه انصراف دادند. در مجموع ۶۰ نفر (۲۹ نفر در آسایشگاه ابن‌سینا) و (۳۱ نفر در آسایشگاه توحید) به‌عنوان حجم نمونه نهایی انتخاب شدند.

برای جلوگیری از انتشار اثر مداخله به روش تصادفی، سالمندان آسایشگاه ابن‌سینا به‌عنوان گروه مداخله و سالمندان آسایشگاه توحید به‌عنوان گروه شاهد انتخاب شدند و برای شرکت در پژوهش، رضایت کتبی از آنان اخذ شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک و پرسشنامه افسردگی سالمندان^۹ استفاده شد.

پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک در مجموع شامل ۱۶ سؤال شامل: سن، زبان، وضعیت تأهل، فرزند، تعداد فرزندان، میزان تحصیلات، شغل قبلی، داشتن سابقه ابتلا به بیماری جسمی و روانی و نوع آن، مصرف دارو در حال حاضر و نوع آن، سابقه نگه‌داشتن حیوانات خانگی، مدت نگهداری، نوع حیوان و اینکه آیا هنوز هم حیوان خانگی دارند، نحوه گذراندن اوقات فراغت در سرای سالمندان، تعداد و میزان ملاقات‌ها، تعداد و میزان مرخصی‌های فرد سالمند است.

این پرسشنامه در دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی توسط صدهزاری سال ۱۳۷۹ برای جمع‌آوری اطلاعات دموگرافیک پژوهش خود با عنوان «بررسی تأثیر خارطه‌گویی بر میزان افسردگی زنان سالمند ۵۵ تا ۷۵ ساله مقیم سرای سالمندان مجتمع خدمات بهزیستی قدس تهران» [۲۷] طراحی و روایی و پایایی آن انجام شده است و به‌علت مشابهت جامعه پژوهش از آن استفاده گردید.

ابزار دیگر، پرسشنامه افسردگی سالمندان بود که بررسی روایی و پایایی آن توسط ملکوتی و همکاران (۱۳۸۵) انجام شد [۲۸]. نتایج این مطالعه ضرایب پایایی مطلوبی را نشان داد (آلفای کرونباخ: ۰/۹ و آزمون بازآزمون: ۰/۵۸). همچنین جهت بررسی پایایی این پرسشنامه، در این پژوهش نیز از روش آزمون مجدد استفاده شد که نتایج ضریب همبستگی و آزمون بازآزمون ۰/۵۳ را نشان می‌دهد.

این پرسشنامه شامل ۱۵ سؤال است که پاسخ به سؤالات این پرسشنامه به‌صورت دوگزینه‌ای «بلی» و «خیر» است. نمره اختصاص داده‌شده به گزینه بلی در سؤالات (۹، ۸، ۶، ۵، ۴، ۲، ۱۰،

Roy ۵
Chu Cheng-I ۶
Nightingale F ۷
Pet therapy ۸

Geriatric Depression Scale(GDS) ۹

پرسشنامه افسردگی سالمندان در هر دو گروه تکمیل گردید. پس از جمع‌آوری اطلاعات به‌منظور طبقه‌بندی داده‌ها، از آماره کای اسکوئر، آزمون دقیق فیشر و تی مستقل استفاده شد و به‌منظور تجزیه و تحلیل و بررسی ارتباط تأثیر روش درمان به کمک حیوانات، از آزمون تی مستقل و تی زوجی و آماره کلموگراف-اسپیرنوف استفاده گردید.

ملاحظات اخلاقی رعایت شده در این تحقیق شامل موارد زیر است: مکاتبه و اخذ مجوز کتبی از کمیته اخلاق دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، مکاتبه و اخذ مجوز از سازمان بهزیستی کشور، مکاتبه و ملاقات و اخذ مجوز از مسئولین آسایشگاه‌های توحید و ابن سینا، اخذ مجوز سلامت حیوانات از دامپزشک، اخذ رضایتنامه کتبی و آگاهانه تحقیق از سالمندان مشارکت‌کننده در تحقیق در هر دو گروه مداخله و شاهد، تضمین جبران خسارت در صورت آسیب دیدن سالمندان در هنگام مراقبت و نگهداری از حیوانات و رعایت کدهای ۲۶ گانه اخلاق در پژوهش.

یافته‌ها

به‌منظور بررسی همسانی دو گروه با استفاده از آزمون‌های آماری مناسب، دو گروه قبل از مداخله از نظر متغیرهای جنس، تحصیلات، داشتن فرزند، شغل قبلی، نحوه مراجعه به سر، سابقه بیماری جسمانی، مصرف دارو در حال حاضر، سابقه داشتن حیوان خانگی، نحوه گذراندن اوقات، داشتن ملاقات، داشتن مرخصی، وضعیت تأهل، سن، تعداد فرزندان و مدت اقامت در آسایشگاه مورد مقایسه قرار گرفتند و نتایج حاصل حاکی از عدم تفاوت معنی‌دار بین دو گروه بود و از نظر این متغیرها همسان بودند (جدول ۱ و ۲).

همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد میزان افسردگی در گروه مداخله از عدد ۸/۵۵ قبل از مداخله به عدد ۴/۷۹ پس از مداخله کاهش یافته است که این کاهش از نظر آماری معنی‌دار است ($P < 0/001$). حال آنکه در گروه شاهد میزان افسردگی از عدد ۸/۶۱ قبل از مداخله به عدد ۹/۱۹ بعد از مداخله افزایش یافته است. مقایسه نمرات پیش‌آزمون دو گروه تفاوت معنی‌داری را نشان نمی‌دهد ($P = 0/531$) در حالی که مقایسه نمرات پس‌آزمون در دو گروه تفاوت معنی‌داری را نشان می‌دهد ($P < 0/001$) به این معنی که نمرات افسردگی در گروه مداخله پس از آزمون به‌طور معناداری کمتر از گروه شاهد است.

بحث

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که نگهداری از حیوانات خانگی منجر به کاهش افسردگی در سالمندان ساکن در سرای سالمندان ابن‌سینا شده است. در این زمینه جکسون

(۱۲، ۱۴، ۱۵) عدد یک و نمره اختصاص داده‌شده به گزینه «خیر» در این سؤالات صفر و نمره اختصاص داده‌شده به گزینه «خیر» در سؤالات (۷، ۱۱، ۱۳، ۱، ۳) عدد یک و نمره اختصاص داده‌شده به گزینه «بلی» در همین سؤالات عدد صفر است. برای محاسبه امتیازها تنها گزینه‌هایی که نمره یک کسب کرده‌اند را در نظر می‌گیریم. اخذ امتیاز ۰ تا ۴ نشانگر عدم وجود افسردگی، امتیاز ۵ تا ۸ نشان‌دهنده افسردگی خفیف، امتیاز ۹ تا ۱۱ نشان‌دهنده افسردگی شدید است.

پس از کسب معرفی‌نامه‌های لازم از اداره بهزیستی شهر تهران و ارائه آن به مسئولین آسایشگاه سالمندان، انجام پژوهش در آسایشگاه آغاز گردید. جهت انجام پژوهش پرسشنامه‌های اطلاعات دموگرافیک و پرسشنامه افسردگی سالمندان در هر دو گروه تکمیل گردید و سپس برنامه نگهداری از حیوانات توسط محقق در گروه مداخله اجرا شد.

به این ترتیب که قبل از شروع برنامه مورد نظر درباره نحوه مشارکت در نگهداری و مراقبت از حیوان به افراد گروه مداخله توضیحات لازم داده شد و سپس با توجه به نظر دامپزشک و شرایط محیط و امکانات محقق، حیوان مورد نظر انتخاب شد (یک جفت مرغ عشق) و مجوزهای لازم برای تأیید سلامتی و بهداشت حیوان توسط دامپزشک کسب گردید.

سپس به هر یک از بخش‌های آسایشگاه ابن‌سینا که شامل دو بخش زنان و مردان در دو طبقه مجزا بود، یک جفت مرغ عشق داده شد و سالمندان هر بخش برای یک دوره شش هفته‌ای با توجه به برنامه زمان‌بندی و مشخصی که محقق برای هر یک از افراد گروه مداخله از قبل تعیین کرده بود، در روز تعیین‌شده فرد مورد نظر از مرغ عشق نگهداری می‌کرد و امور مربوط به نگهداری از حیوان مانند: دادن غذا و آب و تمیز کردن قفس پرند و... را انجام می‌داد. علاوه‌براین حضور پرندها در آسایشگاه سبب شد که سالمندان با شنیدن صدای آواز مرغ عشق‌ها و تماشای کنارهم‌بودن یک جفت مرغ عشق و صحبت کردن با پرندها، با حیوان تعامل عاطفی برقرار می‌کنند و در طول این مدت نیز پژوهشگر بر صحت انجام کارها و نحوه رسیدگی سالمندان به حیوان مورد نظر رسیدگی می‌کرد.

در این شش هفته محقق هفته‌ای سه بار و هر بار به‌مدت یک نوبت کاری با سالمندان ملاقات داشت و به سالمندان فرصت داده می‌شد که مشکلات خود در امر نگهداری از حیوان را با محقق در میان بگذارند و محقق اقدامات لازم جهت رفع این مشکلات را انجام می‌داد.

در طی این ملاقات‌ها محقق تغییرات رفتاری سالمندان و ارتباط میان سالمندان و مرغ عشق را مورد بررسی قرار می‌داد و در تمام مدت این شش هفته، گروه شاهد برنامه‌های معمول خود را داشتند. پس از اتمام دوره شش هفته‌ای مجدداً

جدول ۱. ارزیابی همسانی متغیرهای دموگرافیک کمی.

متغیر	مداخله		مقدار احتمال
	میانگین \pm انحراف معیار	شاهد میانگین \pm انحراف معیار	
سن	۷۷/۳۰ \pm ۷/۶۹	۷۶/۹۶ \pm ۱۱/۰۱	۰/۹۷۹
مدت اقامت در آسایشگاه	۱۳/۱۷ \pm ۴/۷۵	۱۳/۳۸ \pm ۵/۷۳	۰/۸۷۶
تعداد فرزندان	۲/۵۱ \pm ۱/۹۷	۲/۴۵ \pm ۲/۰۴	۰/۹۰

سازمان

ترتیب که گروه مداخله یک گربه کوچک داشتند و با گروه شاهد مقایسه می‌شدند. جلسات درمانی با حیوان مورد نظر توسط یک پرستار اداره می‌شد. گربه در محلی مشخص نگهداری می‌شد تا سالمندان بتوانند در آن محل از او نگهداری کنند و با او بازی کنند. نتایج مطالعه نشان‌دهنده این بود که در بیماران دارای تعامل با حیوان، علائم افسردگی بهبود یافته و میزان فشارخون نیز کاهش یافته است [۲۱] که از این لحاظ با تحقیق فوق همسو است، اما از این نظر که نوع حیوان گربه بوده است با تحقیق حاضر قابل مقایسه نیست.

شریدن پانزر کوپلو^{۱۳} ۲۰۰۶ مطالعه‌ای با هدف بررسی تأثیر درمان به کمک حیوانات بر افسردگی و روحیه سالمندان ساکن در آسایشگاه نیوجرسی انجام داد. مداخله شامل ۳۵ شرکت‌کننده بود و به صورت تصادفی به دو گروه مداخله و شاهد تقسیم شدند. مطالعه به صورت پیش‌آزمون و پس‌آزمون طراحی شد.

مداخله به این ترتیب بود که شرکت‌کنندگان هفته‌ای یک بار به مدت حداقل ۱۵ دقیقه در جلسات ملاقات با حیوان شرکت می‌کردند و به برقراری ارتباط با حیوان تشویق می‌شدند. این تحقیق نتایج تغییر و بهبود قابل توجهی را در میزان افسردگی و روحیه سالمندان در گروه مداخله نسبت به گروه شاهد نشان نمی‌داد [۱۹].

تحقیق حاضر نشان می‌دهد که درمان به کمک حیوانات سبب کاهش افسردگی در سالمندان مقیم سرای سالمندان می‌شود که از این لحاظ با تحقیق فوق همسو نیست؛ زیرا در تحقیق فوق بهبودی قابل توجهی در میزان افسردگی سالمندان گروه مداخله نسبت به شاهد مشاهده نشده است. همچنین نیر^{۱۴} و همکاران (۲۰۰۰) در مطالعه‌ای به بررسی اثرات درمان به کمک حیوانات بر فشارخون و افسردگی سالمندان پرداختند. گروه مداخله شامل ۳۴ شرکت‌کننده و جلسات مداخله به مدت ۱۲ هفته، سه بار در هفته و هر جلسه به مدت ۴۵ دقیقه با یک سگ اجرا می‌شد و گروه شاهد شامل ۳۲ نفر بود.

دان^{۱۰} (۲۰۰۶) مطالعه‌ای با هدف تعیین تأثیر درمان به کمک حیوانات بر افسردگی سالمندان ساکن در سه مرکز مراقبت‌های شبانه‌روزی واقع در ویرجینیای غربی انجام داد. مداخله شامل ۲۱ شرکت‌کننده بود، جلسات ملاقات با یک سگ انجام می‌شد و ابزار جمع‌آوری اطلاعات شامل پرسشنامه جی.دی.اس بود که نتایج آن کاهش سطح افسردگی بعد از انجام مداخله را تأیید می‌کند [۹] که با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد، اما از لحاظ نوع مداخله شکل متفاوتی نسبت به تحقیق مذکور دارد؛ چراکه برنامه درمان به کمک حیوانات به صورت جلسات ملاقات با حیوان اجرا شده است و حیوان در آسایشگاه حضور مستمر نداشته و سالمندان کاری برای حیوان مورد نظر انجام نمی‌داده‌اند.

در ضمن حیوان مورد استفاده سگ بوده است که از این نظر هم با تحقیق بالا قابل مقایسه نیست. گیوانی^{۱۱} و همکاران ۲۰۰۶ در مطالعه خود به بررسی تأثیر نگهداری از موجودات زنده بر وضعیت روان‌شناختی و کیفیت زندگی سالمندانی که دارای سلامت شناختی بودند پرداخت.

حجم نمونه ۱۴۴ نفر و حیوان مورد نظر قناری بوده است و ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌های لیپاد و MMSE بود. او توانست این فرضیه که نگهداری از حیوانات می‌تواند اثرات درمانی مثبتی بر روی سلامتی روانی سالمندان مقیم آسایشگاه از لحاظ افسردگی و کیفیت زندگی داشته باشد را تأیید کند [۶].

در تحقیق بالا همانند مطالعه حاضر، حیوان مورد نظر در مداخله پرند بوده است و در آسایشگاه حضور مستمر داشته است و سالمندان کلیه امور مربوط به پرند را انجام می‌دادند که از این لحاظ با تحقیق حاضر قابل مقایسه است. همچنین این تحقیق از لحاظ تأثیر مثبت بر افسردگی با تحقیق حاضر همسو است.

در مطالعه دیگری که توسط استی سی ام اف^{۱۲} و همکاران ۲۰۰۹ بر روی سالمندانی که در یک خانه پرستاری ساکن بودند انجام شده است، مطالعه حجم نمونه ۲۸ نفر بود؛ بدین

Jackson Dune .۱۰

Givanni C .۱۱

Stasi MF .۱۲

Sheridan L.Panzer koplw .۱۳

Neer CA .۱۴

جدول ۲. ارزیابی همسانی متغیرهای دموگرافیک کیفی سالمندان مقیم آسایشگاه سالمندان در دو گروه مداخله و شاهد.

متغیر	تعداد		مقدار احتمال	آماره ی کای دو
	مداخله	شاهد		
جنس	مرد	۱۲	۱۵	۰/۲۹۷
	زن	۱۷	۱۶	
تحصیلات	بی سواد	۱۳	۱۳	-
	ابتدایی	۱۰	۸	
	سیکل	۱	۴	
	سایر موارد	۵	۶	
وضعیت تأهل	مجرد	۶	۴	-
	مطلقه	۴	۲	
	همسر فوت شده	۱۶	۱۸	
	سایر موارد	۳	۷	
داشتن فرزند	دارد	۲۱	۲۴	۰/۲۰۰
	ندارد	۸	۷	
	کارمند	۷	۷	
وضعیت شغل قبلی	کارگر	۵	۴	-
	سایر موارد	۱۷	۲۰	
	اختیاری	۱۰	۱۲	
نحوه مراجعه به سرای سالمندان	توسط فرزندان	۱۶	۱۰	-
	توسط سایرین	۳	۹	
سابقه بیماری جسمانی	دارد	۱۱	۱۴	۰/۳۳۲
	ندارد	۱۸	۱۷	
مصرف دارو در حال حاضر	دارد	۱۴	۱۳	۰/۲۴۳
	ندارد	۱۵	۱۸	
سابقه داشتن حیوان خانگی	دارد	۱۳	۱۲	۰/۲۳۱
	ندارد	۱۶	۱۹	
نحوه گذراندن اوقات	فعالیت هنری	۱	۱	-
	مطالعه	۱	۶	
	تماشای تلویزیون	۱۱	۹	
	سایر موارد	۱۶	۱۵	
داشتن ملاقات	هیچ وقت	۳	۳	-
	هفتگی	۱۷	۱۹	
	ماهانه	۸	۷	
	سالانه	۱	۲	
داشتن مرخصی	هیچ وقت	۱۹	۱۷	-
	هفتگی	۳	۲	
	ماهانه	۶	۷	
	سالانه	۱	۵	

جدول ۳. مقایسه میانگین افسردگی با توجه به گروه قبل و بعد از نگهداری از حیوانات.

متغیر	گروه	پیش از مزمون		پس از مزمون		اختلاف پیش از مزمون با پس از مزمون			
		تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
افسردگی	مداخله	۲۹	۸/۵۵	۲/۶۵	۴/۷۹	۲/۴۹	۱۰/۸۵	۳/۷۵	۱/۸۶
	شاهد	۳۱	۸/۶۱	۲/۶۹	۹/۱۹	۲/۲۵	-۲/۳۳	۰/۵۸۰	۱/۳۸
	آزمون t	آماره	-۰/۰۸۹	-۷/۱۶					
	مستقل	P-value	۰/۵۳۱	<۰/۰۰۱					<۰/۰۰۱

سازمان

وضعیت خلقی منفی مانند افسردگی و افزایش سطح انرژی درک شده شرکت کنندگان بود. در نهایت داده‌های کمی و کیفی این فرض را که درمان به کمک حیوانات سبب کاهش تنش، اضطراب، خستگی و بی‌حالی بیماران می‌شود، خلق کلی آنها را بهبود می‌بخشد و در افزایش حس رفاه روانی بیماران بسیار کمک‌کننده و معنادار است تأیید می‌کند [۲۴].

نتایج تحقیق حاضر با توجه به اینکه فقط بر روی سالمندان انجام شده است قابل مقایسه نیست، ولی نتایج تحقیق فوق نشان داد که بین درمان به کمک حیوانات و بهبود وضعیت خلقی از جمله کاهش خلق منفی و علائم افسردگی و کاهش تنش و افزایش حس رفاه روانی بیماران رابطه معناداری وجود دارد که تحقیق حاضر از این لحاظ با تحقیق بالت و ماهونی همسو است.

کجباف و همکاران (۱۳۸۹) مطالعه‌ای با هدف بررسی اثرات روان‌شناختی حیوانات خانگی بر عملکرد خانواده و سلامت روانی اعضای آن در خانواده‌های دارای حیوان و بدون حیوان خانگی انجام دادند. مطالعه از نوع مورد شاهدهی و حجم نمونه ۱۵۲ نفر (۸۰ نفر دارای حیوان خانگی از هر نوع و ۷۲ نفر بدون حیوان خانگی) بود. جهت جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌های سنجش عملکرد خانواده و پرسشنامه سلامت عمومی تکمیل گردید. نتایج حاصل از پژوهش نشان‌دهنده این بود که اختلاف معنی‌داری در بین دو گروه دارای حیوان و بدون حیوان خانگی در خرده‌مقیاس‌های علائم اضطرابی و افسردگی، اختلال خواب، ارتباط و آمیزش عاطفی وجود داشت.

با توجه به نتایج ذکر شده در کنار توجه به عوامل فرهنگی در موقعیت‌هایی، نگهداری از حیوان خانگی توصیه می‌شود که به کاهش اضطراب و افزایش احساس امنیت و آرامش افراد کمک می‌کند [۳۰]. نتایج تحقیق حاضر با توجه به اینکه فقط بر روی سالمندان انجام شده است قابل مقایسه نیست.

نتایج نشان‌دهنده آن بود که در گروه مداخله، فشارخون سیستولی و دیاستولی به‌طور قابل ملاحظه‌ای کاهش پیدا کرد، اما در گروه شاهد فشارخون کاهش قابل توجه‌ای پیدا نکرد. نمرات افسردگی در هر دو گروه مقدار کمی کاهش پیدا کرد، اما در هر دو گروه تفاوت معنی‌داری در نمره افسردگی مشاهده نشد [۲۹].

تحقیق حاضر نشان داد که این روش بر میزان افسردگی سالمندان مقیم سرا مؤثر است و از نظر آماری معنی‌دار است که از این لحاظ با تحقیق مذکور همسو نیست؛ زیرا در تحقیق فوق کاهش افسردگی به میزان کم بوده و از نظر آماری معنی‌دار نیست. این مغایرت می‌تواند به این علت باشد که مداخله فوق به‌صورت جلسات ملاقات با حیوان بوده است نه نگهداری از حیوان.

حیوان مورد نظر در آسایشگاه به‌طور دائمی مستقر نبوده است تا سالمندان در هر زمانی که بخواهند به آن دسترسی داشته باشند و بتوانند با او وقت بگذرانند. بالت کوکلی و ماهونی (۲۰۰۹) مطالعه‌ای با عنوان ایجاد یک محیط درمانی و شفابخش با استفاده از برنامه درمان به کمک حیوانات انجام دادند. هدف از این مطالعه تعیین این مطلب بود که آیا مداخلات درمانی به کمک حیوانات (در این تحقیق حیوان مورد نظر سگ بوده است) داده‌های جسمی، رفتاری، خلقی و تجارب بیماران بستری در بیمارستان را بهبود می‌بخشد یا نه.

مطالعه از نوع کیفی بود و به‌صورت پیش‌آزمون و پس‌آزمون طراحی شده و دارای یک گروه مداخله شامل ۵۹ بیمار بستری بوده است. جهت جمع‌آوری اطلاعات مربوطه به علائم حیاتی و سطح درد و انرژی، فرم کوتاه پرسشنامه POMS و VAS تکمیل گشت و در نهایت، از هر شرکت‌کننده یک سؤال آزاد درباره برنامه نگهداری از حیوانات پرسیده شد.

مقایسه نتایج نشان‌دهنده کاهش درد، تعداد تنفس و بهبود

غیرقابل کنترل باشد.

با توجه به محدودیت‌های موجود جهت انجام مطالعات در آینده پیشنهاد می‌شود: ۱- تحقیقی با همین عنوان و با تعداد نمونه‌های بیشتر انجام شود تا تعمیم‌پذیری نتایج افزایش یابد؛ ۲- از آنجایی که همه سالمدان توانایی انجام امور مربوط به نگهداری از حیوانات را ندارند و علی‌رغم تمایل آنان به شرکت در پژوهش، قادر به انجام این کار نبودند لذا پیشنهاد می‌شود که مداخله مورد نظر با داشتن سه گروه (گروه همجواری کامل، گروه همجواری متوسط، گروه شاهد) انجام شود تا به این ترتیب تعداد بیشتری از سالمندان توانایی شرکت در پژوهش را داشته باشند؛ ۴- با توجه به آنکه شرایط زندگی سالمندان مقیم جامعه با سالمندان مقیم آسایشگاه‌های سالمندان متفاوت است؛ لذا پیشنهاد می‌شود که مطالعه‌ای با همین عنوان بر روی سالمندان مقیم جامعه انجام شود.

پیشنهادات کاربردی و اجرایی‌ای که از نتایج این پژوهش به‌دست آمد را می‌توان این طور بیان کرد: از آنجایی که از اهداف مدیریت پرستاری در آسایشگاه‌های سالمندان ارتقای کیفیت ارائه خدمات و جلب رضایت سالمندان است، نتایج این مطالعه می‌تواند به مدیران در مدیریت آسایشگاه‌های سالمندان و مراکز ارائه خدمات به سالمندان، جهت استفاده وسیع‌تر از این برنامه درمانی کمک نماید. همچنین نتایج این پژوهش می‌تواند مورد استفاده مراکز مختلف نظیر: مراکز پژوهشی، مشاوره‌ای، خدماتی و دیگر مراکز سرپایی و بستری که در ارتباط با سالمندان هستند، قرار گیرد.

نتیجه‌گیری نهایی

یافته‌های پژوهش حاضر ضمن حمایت از فرضیه تحقیق نشان داد که نگهداری از حیوانات، موجب بهبود خرده‌مقیاس‌های افسردگی در سالمندان می‌شود. این امر بدان معنی است که این مداخله می‌تواند سبب بهبود محسوس و معنادار افسردگی سالمندان شود؛ لذا انجام مداخلات غیرتهاجمی نظیر نگهداری از حیوانات توسط پرستاران می‌تواند ضمن بهبود افسردگی سالمندان، زمینه را جهت ارتقای کیفیت زندگی و حضور فعال‌تر آنها در محیط فراهم کند. ضمناً این مطالعه یک حوزه جدید جهت پژوهش‌ها و خدمات پرستاری ایجاد کرده است.

تشکر و قدردانی

در پایان محقق وظیفه خود می‌داند که از اساتید محترم گروه پرستاری دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی، مسئولین محترم سازمان بهزیستی استان تهران، مسئولین محترم آسایشگاه‌های سالمندان توحید و ابن‌سینا و کلیه مددجویان سالمندی که در این تحقیق وی را یاری نمودند، سپاسگزاری کند.

همچنین در تحقیق فوق مداخله‌ای صورت نگرفته است و تنها مقایسه‌ای بین افرادی که حیوان خانگی دارند و افرادی که ندارند انجام شده است، ولی نتایج این تحقیق نشان داد که بین نگهداری از حیوانات و بهبود سلامت روان از جمله علائم اضطراب و افسردگی رابطه معناداری وجود دارد که از این لحاظ با تحقیق کجباف و همکاران همسو است.

گاریتی^{۱۶} و همکاران (۲۰۰۱) مطالعه‌ای با هدف بررسی تأثیر داشتن حیوانات خانگی بر افسردگی و بی‌حالی سالمندان انجام دادند. ۱۲۳۲ سالمند که حداقل ۶۵ سال سن داشتند در مطالعه شرکت داده شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات مقیاس افسردگی سالمندان و پرسشنامه‌ای جهت جهت‌آوری اطلاعات دموگرافیک سالمندان بوده است. تقریباً ۱/۳ شرکت‌کنندگان یک حیوان یا بیشتر از انواع مختلف حیوانات داشتند.

نتایج نشان‌دهنده آن بود که سطح تماس با حیوانات نقشی تعیین‌کننده در کاهش افسردگی داشته است؛ به بیان دیگر هر چه سطح تماس سالمندان با حیوانات بیشتر باشد سطح افسردگی به‌طور معناداری کاهش پیدا خواهد کرد، اما نمره مربوط به بی‌حالی افراد در هر دو حالت تغییر معناداری نشان نداد [۳۱].

تحقیق فوق با توجه به اینکه از نوع مداخله‌ای نبوده است و فقط به مقایسه افسردگی در سالمندان ساکن در جامعه‌ای که حیوان خانگی داشته‌اند و سالمندانی که حیوان نداشته‌اند پرداخته است، با تحقیق حاضر قابل مقایسه نیست. در این میان مطالعه گاریتی و همکاران نشان‌دهنده این بود که بین تماس بیشتر با حیوانات و کاهش افسردگی در سالمندان رابطه معناداری وجود دارد که تحقیق حاضر از این نظر با تحقیق گاریتی همخوانی دارد.

این پژوهش از لحاظ روش شناختی و اجرایی، محدودیت‌هایی داشته است که در نتیجه‌گیری نهایی و تفسیر نتایج پژوهش باید آنها را در نظر داشت. بعضی از این محدودیت‌ها عبارتند از: ۱- یافتن مؤسسه‌ای که با پژوهشگر همکاری کند، شرط اساسی تحقیق بود؛ ۲- پیدا کردن مؤسسه‌ای که مسئولین آن حاضر به همکاری باشند، دشوار بود؛ ۳- شرایط روحی و روانی واحدهای مورد پژوهش در هنگام پاسخ به سؤالات پرسشنامه ممکن است بر نمره افسردگی آنها اثر بگذارد که خارج از کنترل پژوهشگر بود؛ ۴- با توجه به محدودبودن زمان مطالعه (مدت شش هفته) ممکن است با گذر زمان، نتایج متفاوت باشد؛ ۵- نگرش آزمودنی‌های پژوهش نسبت به نگهداری از حیوانات خانگی، ممکن است بر نتیجه پژوهش تأثیر گذاشته باشد، این نگرش غیرقابل کنترل است؛ ۶- حضور هر روزه محقق در مکان، ممکن است بر روحیه ساکنین اثر بگذارد و

منابع

- [16] Alexopoulos GS. Depression in elderly. *The Lancet*. 2005; 365(9475):1961-1970.
- [17] Tajvar M, Farzinpor F. [Elderly health and review of the different aspects of their life (Persian)]. Tehran: Nasle Farda Publication; 2003, pp: 83-96.
- [18] Spittler CA. Pet therapy in midwest nursing home. proQuest Dissertations and Thesis; 2007.
- [19] Panzer-koplow SL. Effect of animal-assisted therapy on depression and moral among nursing home residents, 2010: .
- [20] Rabeenz P. Aging and anxiety. Mardokhi R (Persian Translator). Tehran: Ney Publication; 2006, pp: 80-94.
- [21] Stasi MF, Amati D, Costa C, Resta D, Senepa G, Scarfioti C, et al. Pet therapy: A trial for institutionalized frail elderly patient. *Journal of Gerontology & Geriatric*. 2009; 9:407-412.
- [22] Rossetti J, King C. Animal-Assisted Therapy with psychiatric patients (A literature Review). *Journal of Psychosocial Nursing*. 2010; 48(11):44-48.
- [23] Easom IR. Concepts in health promotion perceived self efficacy and barrier in older adults. *Journal of Gerontological Nursing*. 2003; 3:321-340.
- [24] Berget B, Grepperud S. Animal-assisted intervention of psychiatric patients: Beliefs in treatment effects among partitioners. *European Journal of Integrative Medicine*. 2011; 3:e91-e96.
- [25] Chu Cheng-l, Liu Chao-yin, Sun Chi-Tzu, Lin Jung. The effect of animal-assisted activity on inpatients with schizophrenia. *Journal of PsychoSocial Nursing*. 2009; 74(12):42-49.
- [26] Mohamadnejad. [Pets therapeutic role in depression (Persian)] [Serial on the Internet]. 2010 [Cited 2010 Oct]; Available from: www.iransalamat.com
- [27] Sadhezari M. [The effect of reminiscence therapy on depression of elderly in Tehran Ghods institutes (Persian)]. Dissertation. Tehran: University of Social Welfare and Rehabilitation. 2000.
- [28] Malakouti K, Fatollahi P, Mirabzade A, Salavati M, Kahani Sh. [The validation of Geriatric Depression Scale in Iran (Persian)]. *Shahid Beheshti University Journal*. 2006; 4(30):361-368.
- [29] Neer CA, Dorn C, Grayson I. Dog Interaction with persons receiving institutional geriatric care. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 2000; 191:300-304.
- [30] Kajbaf M, Keshavarz A, Nouri A, Lali M, Soltanzadeh M. [A comparison of family performance and mental health status in pet keeping and non-pet keeping individuals in Isfahan (Persian)]. *Arak Medical University Journal*. 2011; 13(53):83-94.
- [31] Garrity TF, Stallones L, Mark MB, Johnson TF. Pet ownership and attachment as supportive factor in the health of the elderly. *Anthrozoos*. 2001; 3(1):35-44.
- [1] Hajizadeh Meymandi M, Barghamady M. [Relationship between life satisfaction and religion beliefs and practice on aging (Persian)]. *Salmand Iranian Aging Journal*. 2010; 5(15):87-94.
- [2] Sohrabi MB, Zolfaghari P, Mahdizadeh F, Aghayan SM, Ghasemian Aghamashadi M, Shariati Z, et al. [Evaluation and comparison of cognitive state and depression in elderly admitted in sanitarium with elderly sited in personal home (Persian)]. *Knowledge & Health Journal*. 2008; 3(2):27-31.
- [3] Hesamzade A, Bagherseyed Madah S, Mohamady Shahbolaghi F, Fallahi Khoshkenab M, Rahgozar M. [A comparison of quality of life between the elderly living in home and elderly resident in nursing home (Persian)]. *Salmand Iranian Aging Journal*. 2009; 4(14):66-74.
- [4] Niknam MH. Geriatric health an international Issue. Ministry of Health & Medical Education [Serial of the Internet]. 2012 [Cited 2012]; Available from: www.webda.ir
- [5] Mohamadzadeh A, Dolatshahi B, Mohamad khani P. [The effect of reminiscence therapy on depression of elderly (Persian)]. *Salmand Iranian Journal of Aging*. 2011; 6(19): 23-28.
- [6] Givanni C, Dello Bouno M, Smania K, Raviola R, De Leo D. pet therapy and institutionalized elderly: A study on 144 cognitively unimpaired subjects. *Archive of Gerontology and Geriatrics*. 2008; 42:216-207.
- [7] Adib-Hajbaghery M, Rajayi M. [Assessment the experience of life in elderly resident in nursing homes: A Qualitative study (Persian)]. *Kermanshah Medical Science University Journal*. 2011; 15(5):372-383.
- [8] Behzad Vakilabad M. [The effect of the general guided imagery technique on depression of elderly with depressive disorders in the nursing homes at Ardabil (Persian)]. Dissertation. Tehran. University of Social Welfare and Rehabilitation; 2009.
- [9] Jackson Dune L. Effect of pet facilitated-therapy on depression of elders in long-term care facilities. Dissertation. Mountain state University; 2006.
- [10] Karimi H. [The effectiveness of integrative and instrument reminiscence therapy in reduction of depressive signs in kahrizak older adults center (Persian)]. Dissertation. Tehran. University of Social Welfare and Rehabilitation; 2008.
- [11] Runcan PL. Elderly institutionalization and depression. *Procedia-Spcial and behavioral Sciences*. 2012; 33:109-113.
- [12] Kashfi M, Khani Jeihooni A, Farhadi S. [The relationship between social and demographic factors prevalence of depression among over 60 years old individuals (Persian)]. *Hormozgan Medical Sciences Journal*. 2010; 14(4):319-329.
- [13] Depression in elderly [Internet]. 2011 [Cited 2011]; Available from: www.Niazemarkazi.mht.com
- [14] Manzouri L, Babak A, Meraty MR. [Depression and correlated factors among the elderly in the Esfahan (Persian)]. *Salmand Iranian Aging Journal*. 2009; 4(14):27-33.
- [15] Nejati V, Ashayeri H. [The relationship between depression and cognitive disorder among elderly population (Persian)]. *Salmand Iranian Journal of Aging*. 2006; 1(2):112-118.